

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

צאת השבת	כניסת השבת	
17:15	16:01	ירושלים
17:16	16:18	תל אביב
17:14	16:16	חיפה
17:17	16:22	באר שבע

פרשה זו עוסקת ביציאת יעקב לחרן ונישואיו לרחל, לאה, בלהה וזלפה; לידת שנים עשר ילדים; הפרה שיטתית של תנאי העסקה על ידי לבן ועזיבת יעקב את חרן.

הפרשה פותחת בסיפור יציאתו של יעקב אבינו מבאר שבע לכיוון חרן. בדרך הוא עובר במקום המקדש בהר המוריה והשמש ששוקעת מוקדם מהרגיל מאלצת אותו לישון, לראשונה אחרי ארבע עשרה שנה בהם ישב ולמד תורה בישיבתו של עבר.² הוא נוטל שתיים עשרה אבנים ומניחם סביב ראשו כהגנה מפני חיות המדבר. הוא נרדם וחולם על "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" ועליו עולים מלאכי ארץ

ישראל שליווהו עד כה וכנגדם יורדים מלאכי חו"ל ללוותו במסעו לחרן.³ הקב"ה נגלה אליו ומחדש עימו את הברית אותה כרת עם אברהם ויצחק: ירושת הארץ⁴ - אותה מקפל הקב"ה תחתיו לרמוז לו שתיכבש בקלות ע"י זרעו,⁵ ריבוי הבנים וכן שיתברכו בו כולם. הקב"ה מבטיחו כי לא יעזוב אותו קודם מימוש ההתחייבות להורישו את ארץ ישראל.⁶ יעקב מתעורר נפעם בבוקר ואומר: "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי".⁷ את האבן עליה ישן הופך יעקב למזבח עליו יוצק שמן ומכנה את המקום בית אל. הוא נודר כי אם יצליח ה' דרכו,⁸ אזי: "והיה ה' לי לאלהים",⁹ יבנה בית המקדש ויפריש מהונו לצדקה בכל עת.

יעקב מגיע לארץ בני קדם ועל יד הבאר פוגש שלושה עדרי צאן יחד עם הרועים. לשאלתו הם עונים כי הם מכירים את לבן ומסבים את תשומת ליבו לרחל בת לבן שמתקרבת למקום.¹⁰ הם מספרים לו על הצורך בשיתוף פעולה של רועים רבים בכדי להרים מעל הבאר את מכסה האבן הכבד על מנת לאפשר את השקאת הצאן. כאשר מגיעה רחל, פונה יעקב להרים לבדו את מכסה הבאר ומשקה את הצאן עליו הופקדה. הוא נושק לה ובוכה על כך שלא יקברו יחד.¹¹ למשמע הקשר המשפחתי רצה רבקה ומספרת ללבן אביה. הלה, שזכר את העושר שהביא עימו אליעזר עבד אברהם, היה בטוח כי תצמח לו טובת הנאה גדולה מאירוח יעקב והוא מקבל את פניו בשמחה מופגנת. יעקב מספר לו כי מטרת בואו הייתה בריחה מעשו בציווי רבקה ולא מתוך רצון להתפרנס.¹² לאחר חודש בו רועה יעקב את צאן לבן בתמורה לאירוח, פונה לבן ליעקב על מנת לסכם את תנאי העסקתו ויעקב מבקש לעבוד שבע שנים "ברחל בתך הקטנה".¹³ לבן מסכים לתנאי וכעבור שבע שנים החולפות ביעף, פונה אליו יעקב ומבקש ממנו למלא את התחייבותו.¹⁴ לבן עורך משתה גדול¹⁵ על חשבון אנשי העיר ובבוקר¹⁶ מגלה יעקב שהוחלפה רחל בלאה. הוא קובל על השינוי המהותי, אך לבן עונה כי לא מקובל להשיא את הצעירה תחילה¹⁷ ומציע לו את רחל כאשה נוספת בתמורה לתקופת עבודה נוספת של שבע שנים.¹⁸

¹ רש"י (כח, י) מסביר כי התורה הדגישה 'ויצא' ולא שהלך סתם, ללמדנו שיציאת צדיק מן העיר מורגשת על ידי הכלל. לאחר שכל זמן היותם שם הם משפיעים טוב על הסובבים אותם. השפעה הניטלת מהם כאשר הצדיק לא שם.

² רש"י שם, יא

³ הרמב"ן (שם, יב) מבאר שהראהו הקב"ה כי הנהגת העולם כולו היא על ידי מלאכים ממונים הפועלים בהתאם לציווי אלו, ואילו יעקב וזרעו יונהגו ע"י הבורא באופן ישיר.

⁴ האור החיים מבאר כי לשון הפסוק 'אלקי אברהם אביך וכו' ולא 'אברהם ויצחק אבותיך', בא למעט את עשו מירושת אברהם, וללמד שיעקב הוא היורש הבלעדי של אברהם, ולא כל זרעו של יצחק.

⁵ גמרא חולין צא:

⁶ הרשב"ם שם, טו) מבאר כי הכוונה שה' מתחייב כי ישיגו עליו בחו"ל כל העת עד שיחזור לארץ ישראל, שם תמיד מסורה ההנהגה לקב"ה באופן ישיר.

⁷ כי אם ידעתי לא הייתי מעז לישון מחמת קדושת המקום (רש"י כח, טז).

⁸ הגמרא בברכות (נה). מבארת שלא היה יעקב מסופק אם יתקיימו דברי ה', רק חשב שאולי זה חלום סתם ולא התגלות אלוקית.

⁹ הספורנו (שם, כא) מבאר שאמר יעקב שיקבל על עצמו שהקב"ה ינהג עימו גם במידת הדין.

¹⁰ האור החיים (כט, ו) מבאר שרצו להודיע ליעקב כי לבן קמצן ולכן שולח את הצאן ביד ביתו ולא ביד רועה צאן.

¹¹ רש"י (שם, יא). ביאור נוסף לכך הוא העובדה שבשונה מאליעזר עבד אביו שהגיע לבתואל עם עשרה גמלים עמוסים, הוא מגיע אל רחל ללא שום רכוש. זאת מאחר ואליפז בן עשו, שצווה על ידי אביו לרצוח את יעקב, לקח לו את כל הרכוש על פי עצת יעקב שעניי חשוב כמת וייחשב לו כאילו מילא את ציווי אביו.

¹² ספורנו שם, יג

¹³ יעקב מקפיד על פירוט מדויק מתוך רצון למנוע אפשרות של רמאות מצידו של לבן שעלול לתת לו אשה זרה ששמה רחל, או להחליף את שמות לאה ורחל.

¹⁴ שכן מוטל עליו להעמיד את "ב השבטים, והוא כבר בן שמונים וארבע.

¹⁵ הדעת זקנים (שם, כב) מבאר כי כוונת לבן הייתה לשכר את יעקב בייך בכדי לרמותו. הוא מוכיח דבריו מכך שבנישואי רחל לא עשה משתה.

¹⁶ רש"י מביא את דברי הגמ' במגילה (יג:) שבבילה לא ידע יעקב, היות ואת הסימנים שנתן לרחל, גילתה ללאה בכדי שלא תתבייש.

¹⁷ האור החיים (שם, כו) מבאר שטענת לבן הייתה כי כל התחייבותו לתת את רחל, הייתה רק על הצד שלא תהיה נשואה עד אז.

¹⁸ שגם בהן, למרות שרימהו, עובד יעקב את לבן בנאמנות מלאה (מדרש בראשית רבה ע, כ).

לזכות חטופי עזה במלחמה: ליאת בת חיה, אביב בן תלמה, אלכסנדר בן נינה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

הפסוק מתאר כי יעקב אוהב את רחל מלאה ועל כן לאה נפקדת תחילה. היא קוראת לבנה הראשון ראובן על כי "ראה ה' בעיניי".¹⁹ לשני קוראת שמעון על "כי שמע ה' כי שנואה אנכי". השלישי נקרא לוי על כי "הפעם ילווה אישי אלי", אחר שמילאה את חלקה ב"ב שבטים. כאשר יולדת לאה בן רביעי - מעבר לחלקה היחסי ב"ב השבטים, מכירה בחסד האלוקי ובחובתה להודות וקוראת לו 'יהודה'.²⁰

רחל מקנאה במעשיה הטובים של לאה שגרמו לה להיפקד תחילה,²¹ ומבקשת מיעקב שיתפלל עליה כפי שהתפלל יצחק אביו על רבקה אשתו. יעקב מסביר לה כי בניגוד לאביו, יש לו בנים, וממנה מנע ה' בנים.²² רחל מבקשת להשיא את שפחתה ליעקב, כפי שעשתה שרה שהכניסה 'צרתה' לביתה ובזכות כך נפקדה. בלהה יולדת את דן שנקרא כך על "כי דנני אלוהים"²³ ואת נפתלי. לאה שפסקה מללדת, נותנת אף היא את שפחתה ליעקב²⁴ וזלפה יולדת את גד ואשר.

ראובן בן לאה מוצא דודאים בשדה ומביאם לאימו. רחל חושקת בהם, וכאשר מבקשת מלאה תמהה עליה "המעט קחתך את אישי ולקחת גם מדודאי בני". רחל מציעה לה כי יעקב יהיה איתה באותו לילה.²⁵ לאה יולדת את יששכר וזבולון²⁶ וכן בת שאותה קוראת בשם דינה.²⁷ כעת שומע הקב"ה לתפילתה של רחל והיא יולדת את יוסף, שנקרא על כי "אסף אלוקים את חרפתי" ומתוך תקווה כי "יוסף ה' לי בן אחר".²⁸

כעת פונה יעקב אל לבן ומבקש לעזוב עם משפחתו ולשוב לארץ כנען. לבן שרוצה כי יעקב יישאר מציע לו שיקבע תעריף. יעקב מזכיר לו את הברכה בצאנו של לבן מאז החל לעבודו אצלו. לשאלתו של לבן מציע יעקב כי ייקח בשכרו "כל שה נקוד וטלוא וכל שה חום בכשבים וטלוא ונקוד בעיזים". באופן כזה כל בעל חי שיימצא ללא סימנים אלו, יוכיח הדבר כי יעקב גנבו. לבן מסכים לתנאי זה והם מפרידים את חלק הצאן המסומן. יעקב מתיישב במרחק שלושה ימים מבית לבן ונוטל מקלות מעצי לבנה, לוז וערמון.²⁹ הוא מקלף אותם באופן חלקי ומניח את המקלות המנומרות על יד שקתות המים. הפסוקים מתארים כי פעולה זו הביאה את הצאן ללדת ולדות עם הסימנים עליהם הסכימו יעקב ולבן. יעקב מתעשר מאוד מריבוי צאנו, עד שרכש תמורתם עבדים ושפחות רבים.³⁰ הוא שומע את בני לבן מדברים על כי העושר הגיע מלבן, ורואה כי לבן מתייחס אליו באופן מרוחק אחר שקיבל את הלשון הרע.³¹

הקב"ה נגלה אל יעקב ומצווהו לשוב לארץ כנען, תוך הבטחה כי יהיה עימו.³² הוא פונה לנשיו ומספר להן על שינוי היחס אותו מזהה אצל לבן. הוא מזכיר להן את הפרת החוזה על ידי לבן מאה פעמים,³³ כאשר בכל פעם הוא קובע את שכרו בהתניית סימנים מסוימים על הצאן, ואת יד ה' שהביאה לכך שילד כל הצאן בהתאם לסימנים המוסכמים באותה העת.³⁴ הוא מוסיף ומספר לרחל ולאה על התגלות ה' ואת ציוויו לשוב לארץ כנען ולקיים את הנדר שנשבע כאשר הקיץ מחלומו לפני עשרים שנה, להפוך את המקום ל'בית אלוקים' מקום הקרבת קורבנות. רחל ולאה עונות לו כי גם הן מרגישות לא

¹⁹ הספורנו (שם, לב) מביא שאמרה לאה שבשכר שחשד אותה יעקב כי הסכימה להטעותו, נתן לה ה' ילד למרות שהייתה עקרה. כפי שמצינו בפרשת סוטה. רש"י שם, לה

²¹ מדרש בראשית רבה עא, ו

²² השפתי חכמים (ל, ב) מבאר כי תפילתו של יעקב לא הייתה נשמעת מאחר ויש כאן רק את זכותה של רחל, אך אצל הוריו היו זכויות שניהם שהיו עקרים.

²³ הספורנו (שם, ו) מביא שהצדיקה את דינו של הקב"ה שלא לתת לה ילדים.

²⁴ הרמב"ן (שם, ט) מבאר שלמרות שהיו לה בנים, רצתה לאה להעמיד את רוב השבטים ממנה או משפחתה.

²⁵ המדרש (ב"ר עב, ג) מביא כי מאחר וזלזה במשכב הצדיק, לא נקברה עימו.

²⁶ רש"י (שם, כ) כותב כי השם מגיע מלשון 'בית זבול', מקום מגורים. לאה אמרה כי עכשיו שילדתי לו בנים כנגד שאר נשיו, יקבע את דירתו אצלי.

²⁷ רש"י (שם, כא על פי הגמרא ברכות ס). מבאר כי עשתה לאה דין, כלומר חישה שאם תלד עוד בן נוסף, רחל תלד בן אחד בלבד. פחות מאשר השפחות. מיידי התפללה ונהפך לנקבה.

²⁸ כדי שהשבט ה"ב שנשאר, יגיע ממנה (רש"י שם, כד).

²⁹ הרמב"ן (שם, לז) מבאר כי מאחר וסיכמו שבאלו יהיה שכרו של יעקב, רשאי היה לעשות כל דבר שיגרום לצאן ללדת כך.

³⁰ הדעת זקנים כותב שלא נתמה על התנהגות לא הגונה לכאורה של יעקב. מאחר וכאשר אמר יעקב ללבן שייטול 'כל שה נקוד וכו', הייתה כוונתו רק על הקטנים שבהם ניתן לחושדו כי גנבם. ואילו לבן לקח גם את הגדולים.

³¹ רש"י שם, מג

³² ספורנו לא, ב

³³ רש"י (שם, ג) מביא כי בח"ל לא שורה עליו שכונה עקב הטומאה.

³⁴ רש"י שם, ז

³⁴ במדרש (ב"ר עג, יד) מובא כי לבן נטל את ה'עתודים' והניחם בנפרד, כך שלא יתעברו הצאן בדוגמה זו ולא יצטרך לתת הולדות ליעקב. אך המלאכים הביאו מהן לעדרו של יעקב.

לזכות חטופי עזה במלחמה: ליאת בת חיה, אביב בן תלמה, אלכסנדר בן נינה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

רצויות בבית בו גדלו, מאז שמתה אימם והן נמכרו תמורת עבודתו ללבן.³⁵ הן מסכימות עם יעקב שכל העושר שנמצא כעת אמור להיות שלהן ומתחייבות לעשות ככל אשר יאמר ה'.

שיירת הגמלים של יעקב יוצאת מפרדס ארם בדרכה לארץ כנען. קודם לכן, מנצלת רחל את היעדרו של לבן מהמקום לרגל מועד גיזת הצאן ונוטלת את אליליו.³⁶ עזיבתו המהירה של יעקב מתגלה ללבן רק ביום השלישי. הוא רודף אחריו ומשיג אותו בהר הגלעד ביום אחד.³⁷ קודם שמגיע למקום, נגלה אליו ה' בחלום הלילה ומזהיר אותו לבל יפגע ביעקב. כאשר פוגש לבן את יעקב, הוא מתלונן על כי רימהו ועל חטיפת בנותיו. הוא מבכה על שלא אפשר לו להיפרד מהן כראוי. לבן מאיים כי יש לו הכח להזיק ליעקב לולי אזהרת הבורא, וקובל על כך שבהליכתו לשוב לבית אביו, לקח ממנו את 'אלוהיו'. יעקב מסביר את עזיבתו בכך שחשש כי לבן ימנע מבנותיו לצאת עימו. הוא מקלל את גנב התרפים ולא ידע באותו הזמן כי אשתו האהובה רחל, היא זו שעשתה זאת ותמות עקב קללתו.³⁸ לבן עורך חיפוש במחנה יעקב ובהגיעו למקום מושבה של רחל מתנצלת על כך שלא קמה מפניו "כי דרך נשים לי". יעקב כועס על החשדות שהוטלו בו למרות נאמנותו ארוכת השנים, ומסירותו לצאן לבן בכל תנאי מזג אוויר - מסירות שלא קהתה למרות החלפת משכורתו "עשרת מונים". הוא אומר ללבן כי יודע שאם היה הדבר תלוי בו בלבן, היה מוצא את הדרך החוקית להצדיק את שילוחו בידיים ריקות, ורק שבועת הקב"ה לאברהם ויצחק היא זו שהביאה לכך שיצא ברכוש גדול.

לבן משיב ליעקב כי הצאן שייך לו, ואף אם היה משלחו ללא כלום, לא ייחשב שנוטל מיעקב דבר השייך לו, כי הגיע אל יעקב שלא בדין.³⁹ הוא פונה ליעקב בבקשה לכריתת ברית שלום. יעקב לוקח אבן אחת, וכנגדו לוקחים אנשי לוט גם הם אבנים מהן הם עושים גל שיהווה סימן להסכם עליו חתמו. לבן מזהיר את יעקב לבל יישא נשים זרות נוספות על בנותיו ומעביר לשמים את זכות כפיית הדין באם יעבור אחד מהם על התחייבותו בברית. יעקב מקריב קרבן ומזמין את אנשי לבן לאכול עימו. בבוקר יוצא לבן הביתה "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלוהים". יעקב קורא למקום מחניים על שם שתי מחנות המלאכים: של חו"ל שליווהו עד כה, ושל ארץ ישראל שבאו כעת לקראתו.⁴⁰

חידות לפרשת ויצא

1. איזו עיר בפרשתנו קרויה בשם של אגוז? (כח, יט)
2. מי אמר: "התחת אלוקים אני"? (ל, ב)
3. בזכות איזה מעשה טוב ילדה רחל את יוסף? (ל, כג)
4. כיצד קראו יעקב ולבן למצבה שהקימו? (לא, מז)

לקבלת העלון כתבו לי yaakovkatz1989@gmail.com

להצטרפות לקבוצת הוואטסאפ שלחו הודעה
0532547332
או לחצו כאן

³⁵ אור החיים שם, יד

³⁶ הרמב"ן (שם, יט) מבאר שבכך ביקשה למנוע מאביה לעבוד ע"ז. דעת זקנים (שם, שם) מבאר באופן שונה, שע"ז זו הייתה 'מדברת' בעזרת 'רוח רעה' ורחל רצתה לוודא שלא תתגלה בריחתם לאביה.

³⁷ מרחק שיעקב הלך בשבעה ימים (רש"י שם, כג)

³⁸ מדרש רבה בראשית עד, ט

³⁹ ספורנו שם, מג

⁴⁰ מדרש רבה בראשית עה, י - תנחומא וישלח ג.

ליזכות חטופי עזה במלחמה: ליאת בת חיה, אביב בן תלמה, אלכסנדר בן נינה בתוך כלל ישראל הזקוקים ומצפים לישועת ה'.